

Roseū memoriale diuinorū eloquiorū Petri de Rosen:
darum [illegible] Moraedi | Dialogi Gregorii Papæ |
Expositio Missæ Metrica.
Jesuida Hieronymi de Vallibus.
Aegidij de Assisia conficerea
Homiliae Viaticum O. Pr. et de fine mundi
Tractatus de arte et vero modo prædicandi.

Varia ut in indice

Tractatulus ſolennis de arte et vero modo predi candi ex diuerſis ſacroꝝ

doctoꝝ ſcripturis. et principaliter ſacratiſſimi
chriſtiane eccleſie doctoris Thome de Aqui-
no ex paruo ſuo quodam tractatulo recollect⁹
vbi ſcd̄m modum et formam materie preſen-
tis pcedit. ¶ Una cū tractatulo eximij docto-
ris Heinrici de haſſia de arte predicādi ſequi-
tur vt infra.

¶ Tractatulus solennis de arte et vero modo p̄dicandi ex diuersis sacroꝝ doctoꝝ scripturis · ⁊ principalit̄ sacratissimi christiane ecclesie doctoris Thome de Aquino ex paruo suo quodā tractatulo recollect⁹ · vbi scd̄m modū et formā materie p̄ntis procedit ·

Communicatur⁹ meis desiderantib⁹ hoc qđ de mō p̄dicandi ad ꝑp̄los multos p̲ labores donauit altissimus · q̄ dat om̄e bonū sꝫ nō per cornua thauꝝ Hinc igit̄ ipis trado libellū de hac arte ꝯpendiosuꝫ ex diuersis doctoꝝ sacroꝝ libris laboriose cōpilatū · Vn̄ nō sufficit habere scientiā aut facundiā p̄dicabiliū ad recte ꝗ̄ p̄dicandū veꝝetiam ars requirit̄ ⁊ modus Vn̄ gregori⁹ in principio sui pastoralis In verbo dei consistit ars Et licet ydone⁹ modus p̄dicandi donū dei sit qui dat euāgelisantib⁹ verbuꝫ v̄tute multa Arte tn̄ et doctrina vt dicit S. Augustinus hoc donū multipliciter adiuuat̄ Nihil em̄ p̄sumptuosius ꝙ̄ antea docere anteꝙ̄ docēdi mod⁹ didicisse Vn̄ Tullius scđo rethorice · Nō sufficit habere qđ oportet dicere sed reqritur ipsum negotiū dicere ꝓut qualitas auditoris exigit et requirit Q̄uo aūt diceret quis · nisi sciat modū sciendi quo oportꝫ dicere Similiter · S · Augustin⁹ de doctrina christiana dicit Nō que dicunt̄ sed modus quo dicunt̄ · ille primo accendit auditores et inflamat corda ꝙ attendentiū et audientiū penetrat Quoniā dicit Gregori⁹ Via dn̄i ad cor dirigit̄ cū doctrina veritat̄ auditur Vnde audit⁹ verbi dei est via cōuersionis a peccato Cibus mentis est sermo dei Tāte nanqꝫ virtut̄ est p̄dicatio ꝙ reuocat ab errore ad veritatē a vicijs ad v̄tutes · praua mutat in recta · ⁊ aspera ꝯuertit in plana Instruit fideꝫ

erigit spem· inflamat caritatē· euellit nociua· plantat vtilia· et fouet hōesta Est em̄ via vite scala v̄tutū· ⁊ ianua paradisi Quapropt̄ nō fit ars tm̄ s3 ars artiū scientia scientiaꝝ Guilhelm⁹ parisiēsis in approbatione et recōmēdatione artis predicandi dicit Cum em̄ tot volumīa rethorū de manu rethorica sūt scripta Nōne multomagis dignū et iustum est vt tractat̄ ars ⁊ doctrina de predicatoria manu vt erit homo rethor diuinus cum tamē non sit cōparatio oratiōis rethorice ad hanc orationē predicatoriā ī ipi⁹ fructu et vtilitate Est igitur predicatio verbi dei conuiēs et congrua dispensatio·

Unt aūt predicationū cōiter sūpte tres species· vna est ī verbo de qua dicit̄ Ite ⁊ predicate euāgeliū omi creature Alia que est in scripto. vnde predicasse dicit̄ apostolus corinthijs quando eis epistolas scripsit in quibus erat verbum dei Alia que est in facto· vnde dicit Gregorius Omnis christi actio est nostra instructio Nā sūmus ille magister dominus noster iesus· vt sue nihil deesset doctrine· vtroqꝫ modo studiosissime instruere curauit opere videlicꝫ ⁊ sermōe Sicut scriptū est de eo Actuū primo capitulo Cepit iesus facere et docere· immo primo facere et postea docere· ad denotandum ꝙ hodie quisqꝫ predicator fidelis tenet̄ p̄dicare ope deinde sermone Utinā aūt quispiam p̄dicator diligens hodie talis christi iesu fieret imitator vt nō solū p̄dicaret v̄bo sed etiā ope. vnde leo papa Plenius est ope docere ꝙ̄ voce Efficax em̄ mod⁹ predicādi est vite concordia cū doctrina Gregorius Cuius vita despicit̄ restat vt eius predicatio cōdemnat̄ Arestotiles in ethicis Cum sermonibus dissonant opera ꝯtempti erunt· Bernhardus in quodā sermone Tūc quoqꝫ semē dei facile germinat· qn̄ hec in audient̄ pectore predicans pietas rigat· Ad hec em̄ nisi me fallit opinio iuste ⁊ recte viuēdū est predicatori. ne dicta sua repugnantibus factis euacuet

Paulus Nihil audeo loqui eorꝫ que ꝑ me non efficiunt Christus reputans verecundiam predicare vel docere q̄ neglexit facere.

¶ Sequitur diffinitio predicationis.

De predicatio verbalis vel vocalis. de qua hic loquitur Est manifesta et publica instructio fidei et morꝫ hominum informationē deseruiēs ex rationū semita ⁊ autoritatū fōte procedēs Erit igitꝰ predicatio manifesta qm̄ si essꝫ occulta suspitiosa eēt et videretꝰ recludē heretica dogmata Erit enim publica. quia non vni sed pluribꝰ preponēda ē. Si em̄ tm̄. vni ꝑponeretꝰ nō esset proprie predicatio sed doctrina Per hoc em̄ ꝙ dicitꝰ ꝑdicatio est instructio fidei. ⁊ morum Insinuantꝰ due ꝑtes theologie quibꝰ in ꝑdicatiōe ē vtendū. s. rationalis que diuinā sciam ꝓsequitꝰ Et moralis que morꝫ informationē pollicetꝰ. Predicatio em̄ nūc in diuinis instruit nūc in moribꝰ Quod figuratꝰ ꝑ angelos descendentes ⁊ ascendentes in scala quos vidit iacob Angeli nanqꝫ tales mistice sūt doctores qui tunc ascendūt qn̄ celestia predicant. tūc vō descendūt qn̄ ꝑ mortalia se conformāt Causa vō efficiēs sermonis ē duplex. s. principalis et instrumentalis Principalis causa vniuscuiusqꝫ sermonis est deꝰ gloriosus Ideo fit oratio ad deū vt lingua ꝑdicantis moueatꝰ tanꝙ ab agente ⁊ sic ꝑdicator hꝫ se tāꝙ causa instrumentalis. ¶ Item ars ꝑdicandi est sciētia docens de aliquo aliquid dicere Subiectum artis illius ē verbum dei Subiectū aūt sermonis est intentio predicantis ⁊c. ¶ Predicatoris gesta sic fieri possunt Si sermo fit de aliqua autoritate biblie vel sanctorum tunc valide predicandū est vt valenter exeat de ore predicantꝭ. et in cor reside at audiētis Vn̄ aliqn̄ conādū est vt ꝑdicator loquatꝰ

quam cū admiratione vt ibi Nōne tacui·nōne dissimulaui Aliquando cum dolore et lamentatione·vt ibi Absolon fili mi absolon Aliquādo cū horrore et cōmotione·vt ibi nisi ꝯuersi fueritis ꝛc: Aliquādo cū yronia et derisione vt ibi Adhuc permanes in simplicitate tua Aliquando cuꝫ gratia vult⁹ et manuū arttractione·vt ibi Venite ad me omnes ꝛc· Aliquando cum quadam elatione·vt ibi De terra longinqua venerunt ad me Aliquando cum tedio et indignatione·vt ibi Constituamus nobis ducem·ꝛc· Aliqñ cū gaudio et manuū eleuatione·vt ibi Venite be-nedicti Aliqñ cū odio ⁊ vult⁹ aduersione·vt ibi Ite male dicti ꝛc· Et sic predicator dꝫ se cōformare gestui·queꝫ cre dendū est christū habuisse quādo dixit Soluite templuꝫ hoc ponendo manū suꝑ pectus ⁊ respiciēs templum Ex hijs ⁊ sequentib⁹ quisqꝫ predicās faciliter recolligere pōt ⁊ adq̄rere gesta artē verā ⁊ modum que sūt tanꝙ instru menta ipsum in oꝑando dirigentia·qꝛ nō repugnat ali-quē plura ⁊ alia multa scire videlicet modū ignorare pos se et pauca sūt et modica illa que scimus respectu illorum que ignoramus·

Hema est principiū sermonis ad qd̄ plura requi ruut̄ Primo qd̄ sit de biblia sumptuꝫ·ꝙ habeat sensū perfectū Non icongruum Non nimis longū Non nimis breue Bene quottatum de terminis predicabilib⁹ vt sūt oīa v̄ba·participia ꝛc· ¶ Item thema est prelocu-tio facta pro approbatiōe terminoꝝ p̄dicabiliū in thema-te positoꝝ·aut autoritatibus biblie atqꝫ doctoꝝ cum intro ductione autoritatū philosophie ꝑ aliquā similitudinem moralitatem aut ꝓuerbiū siue naturale· ¶ Item quicq̂d dicit̄ in themate et eius diuisione thema vocat̄·qꝛ diuisio thematis est ipsum thema met Nam ex themate ꝓcedūt diuisiones tanꝙ ex radice vt patꝫ in arbore. ⁊ ideo thema vocat̄/ ¶ Notandū ꝙ quattuor sūt ꝑtes sermonis. scilicꝫ

thema· ꝓthema siue ꝑlocutio· diuisio vel distinctio. sub diuisio vel subdistinctio Et in istis accidūt duo scʒ deductio harꝫ partiuꝫ predictarum· et hoc per probationes suasiones virtutum· et vitiorum fuga·

Vitia sermonum:
- Ignorantia predicantis
- Infacundia
- Nimia clamorositas
- Somnolenta locutio
- Digitorum demonstratio
- Capitis iactatio
- Digressio remota

¶ Item ꝑlocutio etiam potest fieri ex autoritatibus adductis circa thema· exempli gratia Accipiat istud thema O mors ꝗ̄ amara est memoria tua Jam ꝑlocutio istius thematis potest sumi ex certis autoritatibus Psalmiste· Mors peccatorum pessima· Regum· Amaritudo mea amarissima Ecclesiastici Memorare nouissima tua ⁊ in eternum non peccabis Salomon Nihil certius morte· nihil incertius hora mortis Augustinus Omnium terribilium terribilissimum mors ⁊ autoritas philosophi Ergo dicit sapiens O mors ꝗ̄ amara est memoria tua Hec fuerūt verba thematis preassumpti Deinde ponatur thema cū suis diuisionibus et subdiuisionibus Post hoc inuocatio spiritussancti per orationem angelicā aue maria· Deinde expediendo partes post inuicem diuidendo et subdiuidendo·

Diuisio prima

¶ Duplex est mors· spiritualis· corporalis Spiritualiuꝫ alia virtuosa· alia damnosa· est subdiuisio primi membri De prima dicit· Mortui estis et vita vestra abscōdita est cum christo in deo· ¶ De secundo dicitur illud apostoli Beatus qui liberatus fuerit a morte secunda:

Subdiuisio secundi membri

¶ Corporaliũ alia naturalis· alia violẽta De pͥma dr̃ illud Regũ omñes morimur ⁊ velut aque delabimur De secũda dr̃ illud Hieremie· morte turpissima ɔdemnemus eũ· Thema istud ad ꝓpositũ nostꝝ est qꝛ dimisso euãgelio in eo ɔmittit̃ ꝓlocutio ꝑ certas autoritates Et post ꝓlocutionẽ fit diuisio thematis Et deinde subdiuisio partiũ principaliũ themat᷑ sicut patuit exemplariter· ¶ Stante nunc themate· ꝓlocutione· diuisione· ⁊ subdiuisione themat᷑ sermo adhuc nõ ẽ ꝑfect᷒· nisi quelibet ꝑs principal̃ multiplicet̃ ꝑ alias materias videlicꝫ per autoritates adductas· qꝛ alias ſmo nimis breuis et siplex fieret. Propterea dandi sũt certi modi ꝑ q̊s vt cõiter oĩs sermo habeat ꝓlongari.

¶ Item notandũ ꝙ materia principalis oĩm sermonum imo tocius sacre scripture sũt ista decẽ Deus· diabolus ciuitas suꝑna· infernus. mũd᷒· aĩa corpus pctm̃ penitentia· ꝟtus. Hec quidẽ pauca sũt ⁊ modica respectu multitudinis sermonũ Sꝫ ipsa dilata scd̃m exigentiã auditoꝝ crescunt q̃si in infinitũ. ⁊c·

Modi ꝟo ꝓlongãdi sermonũ hñt fieri nouẽ modis Primo ꝑ ɔcordantias autoritatũ Scd̃o per verboꝝ discussionẽ Tertio ꝑ reꝝ ꝓprietates Quarto ꝑ multiplicẽ expositionẽ siue multitudinẽ sensuũ Quito ꝑ similitudines ⁊ naturalia Sexto ꝑ oppositi assignationẽ vicꝫ correctionẽ Septiõ ꝑ ɔpationes Octauo ꝑ nominis interꝑtationẽ Nono ꝑ synonymoꝝ multiplicationẽ Et modi isti etiã patẽt ꝑ ordinẽ in arbore ɔscripta in fine materie pñt᷑ Postꝙ aũt fit expositio vniuscuiusqꝫ mõi ꝑ ordinẽ cũ suis materiis ⁊ exẽplis tũc erit finis materie pñtis·

¶ Itẽ ſmo pͥmo ꝓlongat̃ ꝑ ɔcordãtias autoritatũ

¶ Cõcordãtie autoritatũ sũt triplices vicꝫ biblie· autoritatũ scõꝝ· ⁊ philophoꝝ moraliũ ¶ Itez concordãtie autoritatum sumunt̃ tripliciter· vicꝫ ab eodẽ· a simili ⁊ a ɔtrario ab eodẽ. vt ibi Iust᷒ vt palma florebit De eodẽ iust᷒

florebit sicut liliū A simili vt iustus hec bona habet·ideo
ꝙ est fortꝭ et prudens·Et quia facit bona opera ideo pre
miabitur De contrario' dicit̄ iniusti aūt mala faciūt· ideo
puniunt·¶ Scd̄o sermo ꝓlongat̄ ꝑ discussionē verboꝝ
Et debꝫ fieri discussio verboꝝ tam in themate ꝙ̄ etiam in
autoritatibus adductis Qn̄ em̄ predicator vult discute=
re verba christi autoritatis alicuius Primo debeat atten=
dere quot clausulas habeat autoritas·⁊ ordinē clausula
rū seu verboꝝ Qn̄ em̄ autoritas habet plures clausulas
tūc predicator attendere debet an possit aliquā illaꝝ adap
tare ad numeꝝ virtutum vitiorū vel ad partes penitentie
Et ista discussio verboꝝ potest etiā fieri per diffinitionem
siue descriptionē nom̄is assumpti in themate Verbi gra=
tia psalmista Iust⁹ vt palma florebit ī domo dn̄ Possū
discutere et querere quis sit iustus et respōdere Qui red=
dit vnicuiqꝫ qd̄ suū est.s.deo prelatis dominis et homib⁹
Deo gratiarūactionē Dominis debitā reuerentiā ⁊ obe
dientiā et huiusmodi·¶ Iterum possū discutere verba vl
terius et querere Quid dom⁹·quid palma·q̄d dominus
quid dom⁹ dn̄· Similiter quid bonū·quid honestū·⁊ sic
de alijs·Hec incidūt in discussione omniū thematum siue
aliarum autoritatum in sermone adductarum·

¶ Item ponatur istud thema·

¶ In pacientia vestra possidebitꝭ aīas vestras Luce·xxi
Iam possū discutere et querere quis sit patiens ⁊ q̄d sit
pacientia Et rn̄dere Pacientia est dissimulatio illate ini
micitie Et ista dissimulatio est silentiū oris a murmure et
obscuro sermone Et ē quies cordis ab odio ⁊ rancore Si
militer ibi Om̄is hō mendax Om̄es declinauerūt ī vnuꝫ
Possū discutere sic ⁊ querere Qui sunt tales et rn̄dere
laici prelati·subditi·claustrales·et seculares ⁊c·Et ista dis
cussio potest dici toci⁹ in quātitate·i.de tota autoritate in
partes·vt ibi.laici.prelati·subditi claustrales·⁊c·

¶ Potest etiã fieri discussio v̄boꝝ ꝑ argumẽtatiõẽ.
¶ Siue ꝑ rationationẽ a maiori vl' a minori A simili ab oppositis vt ꝯtraria affirmatio vl' negatio. vel relatiue vt priuatio ⁊ habit⁹ Silr a laude vl' vituperio. ⁊ hoc de oĩbus locis dialeticis ⁊ rethoricis q̄ incidũt in sermone assũpto Uerbi gratia A maiori. vt ibi Dñs angelis peccantib⁹ nõ pepcit. Et ḡ nec hoĩbus peccantib⁹ parcet quasi magis ingratis Silr Ade ⁊ Eue quos ꝓpria manufecerat nõ pepcit. Nec iude aplo ⁊ discipulo suo. Igitur nec aliis ꝑcet suo mõ peccantib⁹. qz si id qđ magis videt̄ inesse nõ inest. ergo quod minus videtur inesse non inerit.
¶ Itẽ ex discussiõe v̄boꝝ p̄dicator etiã p̄t elicere sibi effectus terminoꝝ assũptoꝝ in themate. ¶ Ponat̄ igit̄ istud thema Qui se hũiliat exaltabit̄ Luce. xviii. Possũ discutere effectũ isti⁹ autoritat̄ et dicere Cause hũilitatis sũt multe Job. xiiii. Homo nat⁹ de mlĩere. ideo cũ reatu breui viuẽs tpe. ideo cũ motu replet̄ mult̄ miseriis. ideo cum fletu Silr ꝑ effectus vicioꝝ ⁊ v̄tutũ p̄t fieri discussio ⁊ ꝓlongatio sermonũ Uerbi gratia Homo em̄ ꝑ hũilitatẽ exaltat̄ Ideo debem⁹ nos humiliare Et ecõuerso cõtrariũ accidit ḡ debem⁹ nos cauere ab illo ne nos exaltemus
¶ Item p̄t etiã fieri discussio v̄boꝝ alicui⁹ autoritat̄.
¶ Per quadruplicẽ conbinationẽ ꝑtium copulatiuaꝝ et disiũctiuaꝝ in themate assũpto et hoc ex ꝑte subiecti vel p̄dicati Uerbi grã Ponat̄ illud Uox exultatiõis in tabernaculis iustoꝝ. ⁊c̄. Possũ sic discutere Uox multiplex ẽ in cordib⁹ diuersoꝝ et ꝯscientiis. scʒ vox exultatiõis in tabernacl'is ⁊ nõ salut̄ sed dãnatiõis in tabernacul' pctõꝝ q̄ hic hñt ꝯsolationẽ suã Et ẽ vox salut̄ et nõ exultatiõis ĩ tabernacul' penitentiũ Et ẽ tertia vox nec exultatiõis nec salut̄. in tabernaculis dãnatoꝝ Et est quarta vox exultatiõis et salutis in tabernaculis saluatoꝝ Simili modo discute illud Feci iudiciũ ⁊ iusticiã Alii faciũt iudiciũ et non

Iusticiā Alij ecōuerso Alij vtrūq3 Alij neutrꝝ Siḿiter il-
lud Misericordiā et iudicium cantabo tibi domine ⁊ sile-
am et sic de ceteris quasi infinitis discute·

Tertia ꝓlongatio p̄t fieri per reꝝ ꝓprietates.

Sermo em̄ p̄t ꝓlongari ⁊ dilatari p reꝝ ꝓprietates ad
laudes alicui⁹ vl' ad mores Verbi grā· i psalmis scribit
Unxit te de⁹· deus tu⁹ oleo leticie p̄ ꝯsortibus tuis ꝛc·
Dicat ergo sic cōuenienter p oleū designat grā· qꝛ oleum
hз v̉tutē sanatiuā Sic gratia vulnera aīe sanat pctā delē
do· hoc modo vsus est saluator Mathei· xxij· ⁊ Marci·
xij· In parabola de agricolis qui occiderūt heredē hoc eti
am modo vsus fuit Nathan propheta ad Romanos· xij
Istis quibus nō subuenit oleū gratie deī supplitiū Simi
liter sicut liliū inter spinas Liliū em̄ est candidū ⁊ odori-
feꝝ ⁊ huiusmodi Spina ē talis vel talis Hec oīa de bo-
nis pn̄t exponi ⁊ in malū· de malis ⁊ ypocritis ⁊ hmōi·

Quarto ſmo ꝓlongat̄ p multiplicatōз expositionū·

Similitudinē sensuū Ex isto predicator attēdere debet
qualiter p multitudinē sensuū siue expositionū sermo va-
leat dilatari Et est notandū ꝙ quadruplices sūt sensus
p q̊s sermo p̄t dilatari Et exquo vet⁹ testamētū ē figura
noui· ꝓpterea nouū testamentū p ip̄m exponit̄ Primo
scd̄m sensū hystoricū siue litteralē Et de isto hieronim⁹ lo
quit̄ Est em̄ sensus litteralis simplex expositio v̉boꝝ· vt
qn̄do rem exponim⁹ sicut visa vel gesta Ut in gestis ro
manoꝝ vbi dr̄ ꝙ dauid regnauit in hierusalez Et scd̄m
istū sensū tm̄ fit expositio sicut v̉ba sonant Secūdo scd̄m
sensū tropologicū siue moralē Et de isto Gregori⁹ loqui
tur Est aūt sens⁹ tropologic⁹ qn̄ de re moraliter loq̄mur
quo ad instructionē vel correctionē moꝝ mistice vel apte
Mistice vt om̄i tp̄e sint vestimēta tua candida· i· om̄i tp̄e
sint opa tua mūda Aperte· vn̄ Johannes filioli mei no
men diligatis· non v̉bo tm̄ ⁊ lingua· sed opere et veritate·

Vel tropologice exponimus quādo illud quod est factū ꝯuertimus in illud quod est faciendū· vt sicut Dauid deuicit goliā sic hūilitas deuincere debȝ superbiaȝ Et sensus iste alio modo dr̄ moralis· quia respicit mores hominū scȝ virtutes ⁊ vitia Et circa istū sensum tropologicū siue moralem cursus mundi introduci debȝ ⁊ disuadi vitia ⁊ corrigi mores Et sic cōclusio dȝ fieri cū autoritate a qua thema est digressuȝ Et sūt tres partes hoim scȝ Spiritualiū Nobiliū et Vulgariū· propterea aliter debȝ fieri correctio in spiritualibus et aliter i nobilibus·

¶ Tertio scd̄m sensū allegoricū p̄t sermo dilatari·

¶ Et de isto Ambrosius loquit̄ Est aūt sensus allegoric⁹ alie in sensus per ꝓpriū sensū expositio Ut dauid regnat inhierusalez·i·christus qui per dauid significat̄·regnat ꝑ fidē credentiū in hierusalem·i·in ecclesia militāte Et circa hūc sensū semꝑ exēplificādū est a siki ·vt cū introducit̄ vita christi beate v̄ginis vł alterius sancti sꝑ suadende sūt virtutes· vt et nos similiter faciam⁹ Cū em̄ ois christi actio nost ra est instructio Similit̄ quicquid sancti boni fecerūt et quicquid mali sustinuerūt totum in nostrum ꝓfectuȝ et exemplū factum est vt sequamur vestigia eorum·

¶ Quarto scd̄m sensū anagoricū sermo p̄t dilatari

¶ Et est sensus anagoric⁹ qn̄ loquimur de supꝛiorib⁹ ł celestibus mistice vł aperte Mistice vt beati qui lauāt stolas suas vt illis sit potestas in ligno vite·i·beati q̄ mūdant cogitationes suas vt possūt videre iesū christū qui dicit Ego sum via veritas et vita Aperte vt dicēdo Beati mundo corde quoniam ipsi deum videbūt Et circa istum sensum exciande et exhortande sūt mentes auditoꝝ ad supnoruȝ cōtemplationē Et fac conclusionem cū autoritate a qua thema est digressum·

¶ Quito sermo ꝓlongat̄ ꝑ similitudines ⁊ naturalia·

¶ Verbi gratia·posito ꝙ in themate vł in aliq̄ alia auto

ritate sermonis diceret de dilectione quō deus sit diligen-
dus tūc pdicator dilatare potest sermonē p aliqd naturale
vt per illud naturale est omī creature suos parētes diligē
Quātomagis ꝛ nos debem⁹ diligere deū exquo natura
le est nobis diligere parentes· igitur a fortiori debemus di
ligere istum a quo parentes nostri et nos venimus Etiaꝫ
potest fieri prolongatio sermonis p similitudines Verbi
gratia· posito ꝙ in aliqua parte sermonis loquatur de di
lectione ꝓximi et de eius cōparatione Tunc possum assu
mere similitudinē ab istis irrationabilibus videlicet scrof-
fis Nam quando vna clamat omīs currūt ad subuenien
dum sibi Et si hoc faciūt animalia irrationalia· igit̄ a for-
ciori nos rationales debemus proximis nostris cōpati ꝛ
ipsis subuenire tempe necessitatis Sic simili modo potest
sermo dilatari in alijs similitudinibus·

¶ Sexto prolongatur sermo per assignationem
oppositi videlicet correctionem.

¶ Item circa assignationē oppositi dicat̄ quō aliqui faciūt
opposito modo· i· non sicut merito deberet fieri Nam do-
minus deus ꝓpter eius bonitatem quā nobis ostendit in
creatione reuocatione et redemptione habet se circa nos si
cut bonus pater ad filios suos· quia respicit nos in omī-
bus necessarijs et reuocat nos ad se per plura et diuersa-
vt tantū possumus accedere ad eū ꝛ vitā eternā posside-
re· et hoc non facit ꝓpter se· cū em̄ sibiipsi sufficit sed ex me
ra bonitate ꝓpter quā merito graciarūactiones deberent
fieri cū dn̄o deo nihil magis displicet ꝙ īgratitudo· Vbi
em̄ est ingratitudo· ibi gratia accessum nō adinuenit nec
locū habet· quia merita dissipat· benefitia perdit. fontē di-
uine misericordie exsiccat. ꝛ dies gratie obstruit Et signifi
catio opposita habet se sub forma correctionis et ista dꝫ fi
eri in omni sermone ne mala perpetrata estimentur no fo

re mala et defendentur quasi licita· ¶ Item in assignatio ne oppositi occurrūt ista duo scȝ cōfirmatio et refutatio p que sermo hȝ plongari· ¶ Nā circa cōfirmationē debent dici vtilitates extrinsece que sequunť possessorem rei·uel q possunt sequi si res bona in se est Si aūt mala est debēt di ci vtilitates que sequuntur ad eius oppositū scȝ diuersas virtutes exponendo et habilitas ad bona operanduȝ Sȝ opposito modo circa confutationem debent exponi mala damna que sequuntur vel sequi possunt possessorē rei vel rem si in se mala est Sȝ si bona est debent dici que sequū tur oppositum rei· videlicet diuerse inclinationes ad malū et varia vitia que causantur inde in homine Tandem cō cludatur ex hijs q bona vel mala sit res·et que sunt qui culpabiles vel commendabiles ex ipsis reddentur·

¶ Septimo dilatatur sermo p cōparationes·

¶ Item dilatare sermones per compationes est quando in aliqua autoritate ponitur nomen adiectiuum·tūc p ip sum potest fieri discursus per positiuum cōparatiuū ⁊ su perlatiuum·et econuerso videlicet de superlatiuo ad alios gradus ꝯparationis Uerbi gratia sicut scribit psalmista Magnus es tu et faciens mirabilia Dicatur g sic Ma gnus apparuit deus in reruȝ creatione. maior in hominis recreatione Sed maximus in sanctorum glorificatione. Similiter Mathei·xix·scribiť Qui tradidit me tibi ma ius peccatum hȝ Dicať ergo sic· Judas magnum pecca tum habuit. quia ex auaritia magnum precium concupi uit·maius qꝛ dominum suum tradidit·maximum Quia de misericordia dei desperauit· ¶ Iteȝ de suplatiuo nota exemplum Estote imitatores dei sicut filij carissimi·quia cari pter imaginem creationis Cariores propter pciuȝ redemptionis Carissimi propter hereditatem celestis bea titudinis ¶ Item ad ephesios secundo Proter nimiam caritatē q dilexit vos de⁹ ⁊c· Dicať g sic·dei caritas fuit

apud nos magna in creatione· maior in gubernatiōe maxima in redemptione. sed erit nimia in glorificatione Similiter illud psalmiste Accingere gladio tuo super femur tuū potentissime Potest sic fieri discursus Accincti sunt potenter coniugium seruantes Potentiores sunt continentes vt vidue Potentissime sunt continentes vt virgines Similiter sapientie· xxxix· Potentes potenter tormēta sustinebunt. erga potentiores potentius· potentissimi potentissime tormenta sustinebunt et cetera· Item sic ad Galatas· vi· Dum tempus habemus operemur bonū ad omēs· ergo ad inferiores· mediocres· et ad supremos· et multa huiusmodi·

¶ Item ita pt fieri discurs⁹ respectu diuersorum Verbi gratia ad romanos· xxiij · Dauid sedēs in cathedra sapientissimus inter tres Dicatur ergo qui sūt sapiētes· illi qui habent experientiam agendorū Sapientiores qui habent sapientiam humanorum Sapientissimi qui hñt sapientiam diuinorū Et sic potest fieri discursus per varias acceptiones· sicut ibi. Accepit eū simeon in vlnas suas Dicatur sic Simeon accepit eum in brachia Maria concepit eū in vtero Martha accepit eum in domum Pater accepit eum in celum Vel primo Mathei secūdo scribit Intendit in pceptū legis Sic quidā in pceptū dei intendūt per cōtemplationem Quidā per sollicitudinem Quidā p simulationē cōtemnūt Quidā p emulationē aduerte q ille mod⁹ pulchrior est in latino q̄ in vulgari·

¶ Item etiam pt dilatari sermo per varias species Verbi gratia· Johānis. viij· scribit Multa habeo vobis loqui ꝛc· Christus nobis loquit tanq̄ iudex tanq̄ aduocatus· tanq̄ inspirator loquitur in nobis Cum nobis tanq̄ doctor· et sic de similib⁹ Item ad istum moduz aliquādo multiplicāt ea que sunt ad finem· verbi gratia ad istuz

finem qui est permanere in peccato· diuersi diuersimode se habent· quidā proponunt remouere quidā ptim vident cōfiteri· et ptim nō· quidā cauēt se a cōmittēdis sed non agunt pñiam de cōmissis. quidā de cōmissis penitēt sed nō cauēt a cōmittendis· Sumat hec autoritas que scribit ad Romanos· vi· Quid dicemus fratres pmanebimus in pctō vt gratia abundet in nobis absit Deinde dicatur Quidam permanent in peccatis etc. vt supra dictum est·

¶ Octauo sermo dilatatur per nominis interpretationem·

¶ Uidelicet qñ in autoritate aliqua ponit nomē qđ habeat interpretari Tūc potest illud interpretari vt magis intelligit et acceptabilis erit materia vt de9 interpretat q̄si dans eternā vitā suis Similiter israhel interpretat quasi vir vidēs deū Uel princeps cū deo aut fortis Qui ergo vult sermonē dilatare p interpretationē nomis Assumat illam interpretationē quā ad suū propositū prosequendum viderit vtilitatē Si g̊ in aliqua autoritate sit hoc nomen israbel· et p̄dicator facit sermonē de fortitudine· tūc p̄dicator faciat scđm istā interpretationē ꝓcationē ad aliquē sanctū Si v̄o p diffinitionē siue descriptionē fit· vt beati qui habitant in domo tua dñe Subdit diffinitio beatitudinis scz Beatitudo est stat9 oīm bonoꝝ cōgregationū pfect9· Deinde exemplificet qūo in celesti domo donū perficietur In cuius visione primo veritas Scđo pficiet affectus p fruitionē summe bonitatis Tertio quietabit desideriū ad optationis oīs desiderabilitatis Ecce quomodo sermo dilatatur per interpretationem et diffinitionem·

¶ Nono sermo dilatatur per multiplicationem synonymorū·

¶ Uidelicet qñ ꝓponit materia q̄rulosa laudatiua· vł exhortatiua Querula sic· et est v̄bū beati Job Homo nat9 de muliere· breui viuēs tpe replet mult miserijs Dilatet

p synonyma hoc modo· Homo repletur miserijs. q2 pre mit angustijs· circūdatur terminis· molestat aduersis· an xiatur periculis ꝛ sic de alijs· ¶ Laudando quoqꝫ sic di latet Vere iste sanctus fuit lux errantib⁹· lumē ignoran= tibus lucerna deuiantibus Vel si laudās aliquem virtu= tem dicamus Virtus hec mentem decorat· aīam ornat· cōuersationem honestat gratiam magnificat ¶ Item ad exhortationē quoqꝫ ad imitandū exēpla maiorū sic Emu lamur bonos Imitemur sanctos Sequamur istos · Consideremus patrum exempla· hic vsus planus est in psalmo Venite exultemus domino iubilemus ꝛc Simi liter bone voluntatis laudamus te· glorificamus te· ꝛc· ¶ Item si istos nouē modos p̄dictos in memoria habu eris· retinueris et frequētaueris· paucissima aut nulla the mata inuenies in quibus non incidunt duo vel tres vel plures predictorum modorum De quib⁹ debes accipere illud quod conueniēti⁹ est tempore· loco et personis qui= bus loqueris Pensemus et has circumstantias dicit apo stolus ad thimotheum Omnis scriptura diuinitus est vtilis ad docendum ad arguendum ꝛad erudiendum ad iniusticiam corripiendū· vt perfectus sit homo dei ad om= ne opus bonum instructus

¶ Nunc et de cautelis postremo videndum quales qui= uis predicator prouidus secum in ambone habere debet ¶ Prima cautela ꝙ nullus predicator vereri debet de re uerentia exhibenda domini iesu christi et gloriose virginis marie eius matris Sic enim in exemplum ꝙ legati et fa miliares principum faciunt Dicunt enim dominus no= ster et princeps gloriosus· et quando hec dicunt inclināt se Similiter curthisani et ecclesiarum cathedralium cano nici· dum bullas papales recipiunt· depositis pirretis re= uerēter osculant pedes sanctissimi Multomagis et a for

tiori nos domino nostro iesu christo creatori et redempto ri nostro et gloriose virgini m̄ri ei⁹ reuerentiā exhibere debemus ¶ Secunda cautela q̄ nūq̄ proferat predicator nomen dei· beate virginis vel alterius sancti sine adiectiuo vt sic dominus noster iesus christ⁹ gloriosa mater eius virgo maria ꝛc.

¶ Tertia cautela q̄ predicator nihil friuole vel p̄sumptuose in ambone attemptare dꝫ· vt videlicet de cōceptione beate virginis marie vel similibus Sicut tamē aliqui dicūt eam cōceptam in peccatis originalibus Aliqui vero oppositū Circa illud dicendū est q̄ magis conuenit honori et laudi gloriose v̄ginis ac pie credere q̄ in talibus non sit ꝯcepta q̄̄ friuole defendere. qꝛ exquo omnia deo sunt possibilia· sic sibi possibile erat eligere vas sanctū ꝛ immaculatum in quo voluit incarnari Et licꝫ doctores in hm̄oi et similibus aliq̄ñ diuersimode sentiūt· nō tñ est ꝯtra fidē sed vbi materia fidei est ibi null⁹ alteri dissentit· ¶ Quarta cautela est quando predicator in ambone cōmittit aliq̄ dubia vel questiones dubiosas tunc nō recedat de ambone absq̄ solutione dubij· qꝛ populus simplex scripturas distinguere nesciens de sacris scripturis dubitaret atꝫ cespitaret· et ideo eo modo populus insatiatus minime est relinquendus· igitur soluat vel potius non ꝓponat ꝛc.

¶ Quinta cautela est q̄ vltimam sillabam cuiuslibet dictionis taꝫ dure et integre et apte proferre studeat recte sicut primā Hoc est q̄̄ dure dictionem incipit sic etiaꝫ finiat Et sic materia magis intelligibilis erit et app̄hēsibilis· sic etiaꝫ lucidius in cautela sequenti percipies· ¶ Sexta cautela q̄ p̄dicator loqui debꝫ integra verba intelligibilit̄ et tractim et precipue ne vnum bis vel ter dicat repetendo vel alterando verba. qꝛ non bonus sonus· ita verba multiplicare immo tediū generat et ridiculum quandoq̄ audientibus· nisi propter difficultatem vel raritatem materie

oportet aliquando reiterare seu repetere. et hoc propter materie maiorem impressionem ¶ Septima cautela. quod predicator cum tanta maturitate se disponat et loquatur ac si de christo in sui presentia et aliorum principum et regum loqui deberet Sic predicator diligentiam adhiberet debet pro posse Ex quo regimen et cura animarum in predicatione consistit si vult facere diligentiam in principum presentia. etiam eandem faciat in presentia simplicium vel circa oues sibi commissas cum equalis cura est animarum: Anima enim principis non est maior pauperis Ergo predicator cum omni sollicitudine et diligentia se exhibere debet procurando animas deo Cum ex huiusmodi sollicitudine magnum consurgit predicatori meritum ¶ Octaua cautela est quod super omnia predicator caueat festinantiam procedendi nimis ad vlteriora qui est spiritus impellens hominem ad festinantiam. impedit loquentem et confundit loquele maturitatem et sensum ¶ Nona cautela est continentia visus que valde valet in predicatione. quia obiecta mouent sensum. et per obiectum memoria naturalis dispargitur et sic ordo memorie confunditur ¶ Decima cautela est. quod in maturis correctorijs predicator nullo modo transferat se ad specificationem. aut quem specificandum quia equus lesus non se libenter tangere permittit in vulnus sic peccatores verentur corrigi naturaliter. quia omnis virtus naturalis et omne vicium contra naturam. secundum beatum Bernhardum De vitio perpetrato quis abhorret. quod natura a qua per deordinationem decessit testis est. quem. malum non agere Sic per oppositum de virtute nullus abhorret igitur omnis virtus est naturalis et omne vicium contra naturam ¶ Notandum etiam est predicatori circa triplicem statum habere correctionem Nam alia erit correctio spiritualium. alia nobilium alia vulgarium ¶ Undecima cautela est: quod predicator

summe caueat prolixitatem in sermone. ⁊ hoc ideo ne
populus incipiat attediari. ⁊ de post sermones alios vi-
tare Qua propter videat ipse predicator ꝙ studeat vtili
orem ⁊ fructuosiorem materiam colligere: ⁊ eandem ad
breuem ⁊ cōpendiosam summam redigere. vt populus
eo melius poterit memorie commendare quando cessat
ꝙ predicator populum quasi insaciatum relinquat. sic ꝙ
libenter plus audiret de tali materia Et si aliquid de ma
teria sua remanserit sup festiuitatem aliā sequentem sup
sedeat. qua propter predicator horam attendat ⁊ finita
hora cessat ¶ Duodecima cautela est ꝙ pledicator in mo
do vulgarisandi non constringat se ad istam difficultatē
vt velit verba transferre eodem ordine. ⁊ tam ꝓprie quo
ponitur latinum. sed multo meliori ⁊ aptiori modo trās-
ferat vulgare de latino Oportet enim p̄dicatorem aliquā
do iuuare materiam. i. aliter exprimere ꝙ̄ in forma ver-
boꝝ ponit̄ Et aliqn̄do circūloqui vt ibi Omne masculinū
aut apiēs vuluā ibi n̄ oportꝫ ita grosse exp̄mere sꝫ ꝑ vul
ua exp̄mē vas vel porta partꝰ mulieris ⁊ sic de ꝯsimilibꝰ
¶ Concludendo materias predictas fratres carissimi ad
vitam eternam promerendam non suffitit verbum dei.
nisi quisque studeat illud etiam mente adimplere. vt effu
gere valeat tam horribile ꝑiculum in quo saluator noster
iubet seruum inutilem proici ligatis manibus ⁊ pedibꝰ
ad tenebras exteriores. qꝛ seruus sciens voluntatem dn̄i
sui et non faciens vapulabit plagis multis Cū em̄ dn̄s
deus ꝑ apostolos sanctos ⁊ alios doctores ⁊ ꝓphetas in
didit nobis sacrā scripturā. ꝑ quā docet nos suā volunta-
tem ⁊ viam debitā qua pergi possumus ad regnū celorū
qꝛ dn̄s noster ihesus christꝰ in euangelio nos tanꝙ̄ pe-
dagogus informat. vt ad vitā eternam ꝑueniamꝰ. ꝓpte-
rea studeamus illa adimplere in opere que nobis faciēda
⁊ imitanda esse monstrantur.

¶ Fine clauditur ars siue modus predicandi a sancto tho-
ma de Aquino composita necnon aliorum sacrorum do-
ctorum scripturis perlustrata· et si quis diligenter se in-
spexerit procul dubio in arte ista magnus erit·

¶ Restat modo formare arborem que fit in hunc modū
cum sua declaratione et intellectu·

Predicatio assimilatur

arbori reali Sicut enim arbor realis pro-
cedit de radice ad trūcum· et truncus in prin
cipales ramos pullulat et rami principales in alios multi
plicantur Sic et predicatio primo ex themate tanq̄ ex ra
dice in truncum· idest prelocutione vel ꝓthemate proce-
dit Ac deinde ex prelocutione siue prothemate in princi-
palem diuisionem thematis tanq̄ in ramos principales
Et rami principales thematis debent vlterius per secun-
darias diuisiones multiplicari· idest in subdiuisiones vel
subdistinctiones· et vltimo dilatari prout patet exempluꝫ
in arbore sequenti· Cuius thema diuiditur in tres partes
et quelibet partium subdiuiditur in tria mēbra Et quod
libet membrum potest dilatari per aliquos istorum nouē
modos suprascriptos existēs in arbore vt patebit ī meliꝰ
¶ Deinde nota q̄ triplex est modus predicandi· Primꝰ
modus est assumpto themate et dicto dimisso procedere
debet predicator ad executionem sermonis sui Primo tā
tum euangeliuꝫ exponendo Et est modus antiquus sicut
manifeste ostendunt omelie beati Gregorij et aliorum sā
ctorum doctorum Et post expositionem euangelij transi-
re debet ad diuisionem et subdiuisionem thematis et ad
materiam principaleꝫ sermonis et sic sermo positus est in
effectu. Et post hec debet fieri inuocatio sanctispiritus q̄
talia sine adiutorio exprimere non valeat Et q̄ implorat

beatā virginem salutantes cum aue maria. siue per aliam
inuocationem Et modus iste est laicalis siue popularis ꝛ
pulcher· qꝛ in decretis precipitur euāngelium illucidare si
plicibus diebus dominicis ¶ Secundus modus est the-
mate et dicto dimisso· predicator transeat ad executionem
sermonis sui: et ad diuisionem siue distinctionem thema-
te tñ non diuiso Verbi gratia Si pro defunctis accipe
retur hoc thema O mors ꝙ amara ē memoria tua Abs-
qꝫ horum verborum diuisione subiūgat predicator Sciē
dum amatoribus mundi amara est memoria mortis ꝓ-
pter tria ¶ Primo propter mundū quē desinunt· ¶ Se
cundo propter futuruꝫ suppliciū quod adquirunt ¶ Ter
cio propter carnis delicias quas amittunt Ecce quomodo
exthemate non diuiso proceditur ad distinctionem Et
modus iste leuis est simplex quia ex themate nō est facta
prelocutio nec introductio expositionis euangelij Nec v-
borum thematis diuisio ¶ Tertius modus et ad propo
situm nostrum Primo predicator thema suuꝫ dicere de
bet in latino sub silentio Post hoc introducere dictum v-
nū in vulgari videlicet Dominus noster iesus christus
det hominibus viuentibus gratiam et misericordiā· eccle
sie sue pacem. nobis aūt peccatoribꝰ post hanc vitā· vitā
sempiternam Deinde resumat thema per expressū in vul
gari Et post hec potest elicere vel recipere ex themate suo
vnam prelocutionem loco euangelij Et istam prelocutio
nem potest facere per similitudines· moralitates vel pro
uerbia siue naturalia Vl' aliquando etiam potest fieri ex
certis autoritatibus adductis Et ista prelocutio alio no-
mine dicitur prothema. quia ante diuisionem thematis ꝛ
ante principalem materiam sermonis exprimitur· Et no
ta ꝙ in prelocutione siue prothemate non debet fieri pro
lixitas vt thema cū suis principalioribus materijs sermo
nis locum exprimendi habere possit· ¶ Item prelocutio-

ne premissa debet fieri resumptio thematis et diuisio eius-
dem Post hoc inuocatio spiritussancti vt prius Deinde
executio membrorum per ordinem Primo primam partem
principalem thematis cum suis diuisionibus Similiter se-
cundam partem principalem thematis cum suis subdi-
stinctionibus Et sic similiter de tertia Et facta discussione
omnium membrorum tam principalium quam minus principa-
lium predicator potest facere repetitionem sermonis in ef-
fectu vt negligentibus principijs possint scire in quo stetit ser-
mo effectiue ¶ Et cum hoc attendentibus alijs materie ser-
monis possint fieri magis apprehensibiles. Et iste modus
modernis predicatoribus communior est et viris intelli-
gentibusque auditoribus vtilis cuius exemplum patet in ar-
bore vt etiam superius tactum est.

Sequitur arbor

Syllaba quantitatem per quam positum
Et natura sua producit mox replicatur
Huic accentus est accentus enim regit illam
Tempus et accentus non per predicta notatur
Sed duo sunt alia satis exponendo manifesta
Tempus et accentus per se debent notificari
Syllaba longa longa brevis est hinc modo dicam
Ergo de brevibus et de longis sibi nomina faciam
Primo ponetur ut recte prosodiemus

Illa longatur in qua vel diptongus habetur
Praeas aut meabit sic foveri zeu probabit
Consona vocalis precedens bina vel unum
Duplex composita dictionis in inmediate

330 331
332 333
334 335
336 337
338